

Κράτος καί ρυθμοί

Οι διαπιστώσεις που έκανε ο πρωθυπουργός στην Έκθεση της Θεσσαλονίκης για την πορεία της οικονομίας, ήταν ήδη γνωστές σε ένα μικρό αριθμό «υποψιασμένων» πολιτών της χώρας αυτής. Πολιτών δηλαδή, που από τη μία πλευρά έβλεπαν ότι πολλά δεν πάνε καλά στην Ελλάδα, και από την άλλη δεν μπορούσαν να εξηγήσουν την κραυγαλέα καταναλωτικότητα και ευμάρεια μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού, ενώ την ίδια ώρα ήταν φανερό ότι ο κρατικός μηχανισμός πήγαινε από το κακό στο χειρότερο.

Οι ίδιοι αυτοί «υποψιασμένοι» πολίτες δεν μπορούν και τώρα να καταλάβουν πώς είναι δυνατόν να ελπίζει η κυβέρνηση ο πρωθυπουργός, το ΠΑΣΟΚ και όποιος άλλος βρίσκεται στην εξουσία, σε μία αύξηση της παραγωγικότητας ή των εξαγωγών, σε μία βελτίωση δηλαδή της οικονομίας, με τον σημερινό κρατικό μηχανισμό. Γιατί είναι βέβαιο ότι «η αλλαγή ρυθμών που ζητάει ο κ. Ανδρέας Γ. Παπανδρέου για να βγούμε από τη στενωπό, πριν αυτή γίνει αδιέξοδος, δεν μπορεί να υλοποιηθεί από μία μηχανή που κατασκευάστηκε πριν από αρκετές δεκαετίες για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες ενός κομματικού κράτους και στη διαδρομή υπερφορτώθηκε με ανθρώπινο υλικό και σφραγίδες, που η ύπαρξή τους και μόνο εμποδίζει τη σωστή λειτουργία της.

Το κλειδί λοιπόν για την αλλαγή των ρυθμών στην Ελλάδα είναι η αναδιάρθρωση του κρατικού μηχανισμού. Στις περισσότερες περιπτώσεις θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αυτή η αναδιάρθρωση μπορεί να γίνει μόνον αν οι συγκεκριμένες υπηρεσίες, ή οι συγκεκριμένοι οργανισμοί, γκρεμιστούν και ξαναδημιουργηθούν με άλλες δομές και με πολύ λιγότερους υπαλλήλους, αφού κάθε άλλη προσπάθεια είναι καταδικασμένη.

Ο κρατικός παρεμβατισμός μπορεί και πρέπει να στηρίζεται σε μικρότερο αριθμό υπαλλήλων, που θα επιλέγονται με πραγματικά αξιοκρατικά κριτήρια – και όχι με τη μέθοδο των μορίων του κ. Αγ. Κουτσόγιωργα – και θα πληρώνονται καλά με τη μορφή μισθού και όχι με τη μορφή ανύπαρκτων υπερωριών και παράλογων επιδομάτων. Και δεν χρειάζεται να είναι κάποιος ειδικός για να ξέρει

ότι η υπερφόρτωση ενός μηχανισμού με ανθρώπους δημιουργεί το λεγόμενο τέρας της γραφειοκρατίας, που με τη σειρά του θέλει να τραφεί και με περισσότερους υπαλλήλους, για να μεγαλώσει και να περιορίσει στο μίνιμουμ την παραγωγή και φυσικά και την παραγωγικότητα.

Επομένως, η αλλαγή των ρυθμών θέλει και άλλη μηχανή. Η άλλη μηχανή, θέλει αποφάσεις με φαντασία, τόλμη και γνώση που θα υλοποιηθούν και δεν θα μείνουν «σχέδια». Παράλληλα, απαιτεί και άλλο οικονομικό μοντέλλο, γιατί ο κ. πρωθυπουργός ξέρει καλύτερα από οποιονδήποτε άλλον, ότι σε χώρα όπου περισσότερο του 50% του εργατικού δυναμικού αποτελείται από αυτοαπασχολούμενους καί όπου κυριαρχεί η μικρή ιδιοκτησία, κάθε προσπάθεια για προγραμματισμό και πάταξη της φοροδιαφυγής είναι καταδικασμένη. Αν δε σ' αυτά προστεθεί η απειλή που αντιπροσωπεύουν οι συντεχνίες και η ανάγκη εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης της Ανώτατης Παιδείας, ώστε να λειτουργεί σε αρμονία με τις απαιτήσεις της παραγωγής, τότε θρискόμαστε μπροστά στο Ηράκλειο έργο της αναμόρφωσης της ελληνικής κοινωνίας.

Το ερώτημα είναι ποιος θα έχει το σθένος να αναλάβει να αρχίσει αυτό το Ηράκλειο έργο, στο οποίο έχει μεγάλες πιθανότητες να αποτύχει ή και να μη δει την ολοκλήρωσή του. Μόνον όμως αν αρχίσει η προσπάθεια σύντομα, μπορούν να υπάρξουν ελπίδες για αλλαγή ρυθμών και βελτίωση της οικονομίας.

Γιατί αν δεν αναληφθεί μια τέτοια προσπάθεια, οι διαπιστώσεις του κ. Α.Γ.Παπανδρέου έχουν τόση αξία όση έχουν οι διαπιστώσεις ενός καθηγητή κι όχι ενός πρωθυπουργού.

Άγγελος Στάγκος

Οι ιδιορυθμίες του προέδρου

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το ΠΑΣΟΚ έχει να επιδείξει επιτυχίες στον τομέα των εντυπωσιακών κινήσεων και των πολιτικών αιφνιδιασμών. Η προεδροποίηση του κ. Σαρτζετάκη αποτελεί, όμως, το κορυφαίο σημείο, μια καινοτομία διεθνούς επιπέδου. Όχι γιατί ένας ανώτερος δικαστικός και μάλιστα με την ιστορία του συγκεκριμένου προσώπου, δεν θα μπορούσε να διεκδικήσει την ανώτατη θέση της πολιτείας.

Πρόκειται κυρίως για τον αιφνδιασμό. Κι αν βεβαίως αναφερόμασταν στον αιφνδιασμό του κ. Καραμανλή θα ήμασταν υπόλογοι για σκόλημνο ετεροχρονισμό και για άγνοια στοιχειώδους πολιτικής σκοπιμότητας. Το ενδιαφέρον μας στρέφεται στον αιφνδιασμό του νυν προέδρου, ο οποίος από τη μια στιγμή στην άλλη ανασύρθηκε από τη λαϊκή μνήμη για να παίξει ένα ρόλο που η συγκυ-

ρία και η παντελής άγνοια των κανόνων του πολιτικού παιχνιδιού έκαναν δύσκολο.

Είναι αλήθεια ότι η εκτόξευση προς τα πάνω, όπως και η απότομη πτώση, συνιττούν διαφορετική αλλά εξίσου σκληρή δοκιμασία για τους ανθρώπους. Απ' αυτή την άποψη, όπως κι απ' ορισμένες άλλες, ο κ. Σαρτζετάκης είναι δικαιολογημένος. Ωστόσο, το πρόβλημα με τον σημερινό πρόεδρο βρίσκεται στο ότι δεν φαίνεται να έχει συνειδητοποιήσει επακριβώς το ρόλο του. Η απαράδεκτη και συχνά κακοήθης πίεση που υπέστη, ίσως του στέρησε τη δυνατότητα μιας ομαλής προσαρμογής.

Όπως όμως κι αν έχουν τα πράγματα, ο κ. Σαρτζετάκης δεν είναι άμοιρος ευθυνών. Ο ανοίκειος τρόπος με τον οποίο αντιμετώπισε τα στελέχη που εκ των ενόντων πλήρωσαν τις διευθυντικές θέσεις της προεδρίας αμέσως μετά την απομάκρυνση του κ. Καραμανλή, ήταν το πρώτο αρνητικό δείγμα. Ακολούθησαν κι άλλα περιστατικά για να φτάσουμε στην περίφημη πια υπόθεση των προσκλήσεων. Γκάφα που συμπληρώθηκε από τη γνωστή ανακοίνωση της προεδρίας, η οποία θύμιζε περισσότερο δικόγραφο και διαφημιστικό βιογραφικό σημείωμα, παρά ανακοίνωση.

Όλα αυτά, ωστόσο, θα μπορούσαν να ξεπεραστούν σαν αδέξιες κινήσεις και ολισθήματα μιας ομολογουμένως δύσκολης αρχικής φάσης. Ούτε η ρητορική του που θυμίζει επαρχιώτη γυμνασιάρχη δημιουργεί προβλήματα. Ούτε ακόμα, αυτά καθ' αυτά τα υπερβολικά μέτρα που συνοδεύουν τις μετακινήσεις του.

Όπως ήδη σημειώσαμε, το πρόβλημα με τον κ. Σαρτζετάκη βρίσκεται κυρίως στο ότι δεν φαίνεται να έχει συνειδητοποιήσει επακριβώς το ρόλο του. Η προεδρία του οφείλει να διαφοροποιηθεί απ' αυτή του κ. Καραμανλή όχι τόσο γιατί διαφέρει η πολιτική φιλοσοφία τους, αλλά κυρίως γιατί οι συνταγματικές αλλαγές που καταρχήν έχουν εγκριθεί από τη Βουλή, επιφυλάσσουν έναν τελειώς διαφορετικό ρόλο στον ανώτατο άρχοντα.

Η προεδρία της Δημοκρατίας δεν συνιστά πια πόλο εξουσίας όπως λίγους μήνες πριν. Ούτε συναρτάται με ευπαθείς ισορροπίες μεταξύ δυο διαφορετικών στρατοπέδων στην κοινωνία και ιδιαίτερα στους κόλπους των κρατικών μηχανισμών, όπως συνέβαινε επί προεδρίας Καραμανλή.

Αν ο κ. Σαρτζετάκης συνειδητοποιήσει αυτή την απλή αλήθεια, θα μπορέσει να απαλλαγεί και από το σύνδρομο που φαίνεται να τον ταλαιπωρεί. Τότε, θα είναι ευκολότερο να ξεπεράσει την ανελαστική νοοτροπία του δικαστικού και να προσαρμοστεί στον από τη φύση του ελαστικό ρόλο του προέδρου. Γιατί, όπως και να το κάνουμε, πετυχημένος πρόεδρος είναι αυτός που λειτουργεί ως λιπαντικό στη μηχανή του πολιτικού παιχνιδιού, που η περιφρούρηση του Συντάγματος και των πολιτειακών ισορροπιών εξασφαλίζεται κυρίως όχι μέσα από νομικίστικη αντιμετώπιση, αλλά από μια ευέλικτη πολιτική μείωσης των τριβών και οριοθέτησης των κομματικών αντιθέσεων.

Ο κ. Σαρτζετάκης είναι αλήθεια ότι ξεκίνησε σε μια δύσκολη στιγμή, γεγονός που χωρίς κι ο ίδιος να το θέλει τον έφερε αντιμέτωπο με τη δεξιά. Η άλλη όψη, όμως, αυτού του αρνητικού στοιχείου ήταν η εντυπωσιακή υιοθέτηση του από τη μεγάλη πλειοψηφία του ελληνικού λαού. Ωστόσο, τα επανειλημμένα ορατά σφάλματά του χωρίς να έχουν σπαταλήσει το τεράστιο απόθεμα κύρους και εμπιστοσύνης, έχουν δημιουργήσει σοβαρά ερωτηματικά. Θα ήταν εξαιρετικά δυσμενές όχι μόνο για τον ίδιο και την κυβέρνησή, αλλά και για τη χώρα να αποτύχει, αναβιώνοντας με την αποτυχία του το μύθο Καραμανλή.

Θα ήταν πολύ καλύτερο για τον κ. Σαρτζετάκη αν εγκατέλειπε συχνότερα το πρωτόκολλο και την απομόνωση του προεδρικού μεγάρου. Ο λεγόμενος διακοσμητικός ρόλος του δεν έχει να κερδίσει τίποτα σε βαρύτητα απ' όλα αυτά. Αντίθετα, θα έχει να κερδίσει σε ουσία αν καταφέρει να προσδώσει στη συμπεριφορά και τη λειτουργία του τη λαϊκότητα που πάντα έλειπε από την κεφαλή του κράτους.

Σταύρος Αυγερός

Η σοφία των επιγραμμάτων ή περί «Αντιθέσεων» ο λόγος

Καλύτερα πλούσιος και υγιής παρά φτωχός και ασθενής συνηθίζει να λέει ο λαός με την θυμοσοφία που τον διακρίνει. Όπως δε είναι γνωστό, στην ευστοχία που χαρακτηρίζει τις επιγραμματικές διατυπώσεις λανθάνουν συνήθως οι μεγάλες αλήθειες. Μεγαλύτερη μάλιστα απ' όλες είναι εκείνη που λανθάνει στην παραπάνω ρήση και που μπορεί να συνοψιστεί στην διαπίστωση πως το ανθρώπινο ον ανάμεσα στο συγκριτικά κακό και στο συγκριτικά καλό, επιλέγει πάντα το καλό λόγω του απλού γεγονότος πως ρέπει οντολογικά προς την τελειότητα και την τελείωση. Χωρίς αμφιβολία δε το αδελφό περιοδικό των «Αντιθέσεων» που έκλεισε πριν λίγο καιρό τον κύκλο της ζωής του, υπήρξε ένας σημαντικός σταθμός σ' αυτή την πορεία προς την τελειότητα.

Οι «Αντιθέσεις» υπήρξαν ένα ζωντανό περιοδικό γιατί οι σελίδες τους διατρέχονταν πραγματικά από «αντιθέσεις» που αντανάκλουν την αέναη μάχη του Καλού με το Κακό, του Φωτός με το Σκότος, της Αλήθειας με την Κοινοτυπία. Διεκδικώντας την θετική πλευρά τους –δηλαδή εκείνη που τους επέτρεπε να είναι ένα βήμα αναζήτησης και όχι διαπραγματεύσεων– πιστεύουμε πως αν αύριο, στα πλαίσια της συνεχούς πορείας προς το καλύτερο, εκδοθεί το τελειότερο περιοδικό που έχει υπάρξει ποτέ –εκείνο δηλαδή

που θα γράφει στην προμετωπίδα του: *ψεύτες μην το διαβάσετε: θα αποθαρρυνθείτε· ξενέρωτοι μη το φυλλομετρήσετε: θα συγχιστείτε*· —σίγουρα κάτι από το πνεύμα των «Αντιθέσεων» θα επιδιώνει και θα συνεχίζεται μέσα σ' αυτό.

Θα συνεχίζεται γιατί οι «Αντιθέσεις» υπήρξαν ένα δυναμικό περιοδικό. Οι στρόβιλοι των παθών που ενίοτε διαπερνούσαν τις σελίδες του δεν το καθιστούσαν ιδανικό για συντροφιά στα σαλονάκια αναμονής των οδοντιατρείων. Η ανάγνωσή του αποτελούσε αυτόχρονα μια διανοητική περιπέτεια και μια πνευματική ηδονή. Γι' αυτό άλλωστε δεν πρόβουν «Επιτάφιοι» στις «Αντιθέσεις». Η ηδονή είναι το όχημα που οδηγεί τον άνθρωπο στην τελειότητα. Είμαστε σίγουροι πως με τους συντρόφους των «Αντιθέσεων» θα ξαναβρεθούμε πλάι-πλάι στα χαρακώματα των ηδονών όταν θα γευόμαστε την ηδονή των χαρακωμάτων.

Τα «Τετράδια»

Η γαλάζια αυγή

Από τις 3 Ιουνίου, η μπότα του ολοκληρωτισμού σκεπάζει βαριά την Ελλάδα. Οι αριστείς των Ελλήνων και το πολιτικό τους κόμμα παρά την ευγενική τους προσπάθεια δεν κατάφεραν να αποτρέψουν την καταστροφή. Το μονοπαγές προσωποκρατικό καθεστώς που εγκαθίδρυσε ένας ανάξιος πατέρας εξωγάμου νόθου τέκνου δεν έχει το ιστορικό του ανάλογο στην παγκόσμια οικουμενική ιστορία από την εποχή του σουλτάνου Μουχαμέτ Τουγκλάκ (14ος αιώνας μ.Χ.). Κι όμως. Ενώ το κύμα του θαραρισμού επέλαυνε, οι ακέραιοι πολίτες, οι άφοβοι Έλληνες που ύψωσαν το ανάστημά τους απέναντί του, δεν έλλειψαν. Με λόγια καθαρά, με θάρρος, με ευθύτητα, με παρρησία και με γενναιότητα, κατήγγειλαν την τυραννία. Γι' αυτό και σήμερα, μέσα στην μεγάλη νύχτα, οι ελπίδες δεν χάθηκαν. Σ' εκείνους που δεν λύγισαν εναποθέτουμε τις ελπίδες μας για ελευθερία. «Σ' αυτές τις πλάτες ακουμπάει η Ελλάδα» όπως θάλεγε και ο ποιητής: στον Ρόμπερτ Ουίλιαμς («δεν περνάς κυρά-Μαρία»), στον Άγγελο Ελεφάντη, στον Κώστα Ταχτσή («Τα ρέστα»), στον Γιώργο Καραμπελιά, στον Μάνο Χατζηδάκι («Τράβα μπρος»), στον Στέλιο Κούλογλου, στον Κωνσταντίνο Καραμανλή («έλα 'δω εσύ»), στον Δημήτρη Ραυτόπουλο, στην Ρεγγίνα Καπετανάκη (Μις Ελλάς 1957 – «θα σε μαυρίσω Αντρέα»), στις 116 χεί – περσονάλιτυς του τοπ-τεν της δημοσιότητας («τα πιο λαμπρά αστέρια»), στην κ. Ελένη Βλάχου («χειρ τις»). Είναι λίγοι οι αδούλωτοι εραστές της ελευθερίας. Όμως οι καρδιές μας είναι μαζί τους. Ποτέ τόσοι πολλοί δεν περίμεναν τόσα πολλά από τόσους λίγους. Γι' αυτό κι εκείνοι θα πολεμήσουν. Θα πολεμήσουν

σε βουνά, θα πολεμήσουν σε θάλασσες, σε πεδιάδες, σε κάμπους σε πόλεις και σε χωριά. Θα πολεμήσουν με το σώμα, θα πολεμήσουν με την σκέψη, με τα νύχια και με τα δόντια. Θα πολεμήσουν και θα νικήσουν γιατί η νίκη στέφει πάντα με τον κότινό της όσους πολεμούν για το καλό και το δίκαιο, για την δημοκρατία και την ελευθερία. Ίσως αργά, ίσως όμως και πιο νωρίς, η μεγάλη μέρα θα ξημερώσει. Μια γαλάζια αυγή, ο λαμπρός ήλιος της ελευθερίας θα ανατείλλει και πάλι και οι ζεστές του ακτίνες θα ποτίσουν τις ρίζες του πρώτου λουλουδιού που θα ξανανθίζει πάνω στην καμένη γη της έρημης χώρας.

Δημήτρης Ιωάννου

«Τάξη επικρατεί στην Λισσαβόνα»

Αν και η «τάξη» έχει επικρατήσει εδώ και πολλά χρόνια στην Λισσαβόνα, τα αδιέξοδα του παρόντος αναβιώνουν τους φόβους της άρχουσας τάξης που αναφέρονται στα χρόνια της θύελλας και στους πρωταγωνιστές τους.

Αν κάποιος ενσαρκώνει την «άνοιξη των γαρυφάλων», αναμφίβολα αυτός είναι ο Καρβάλιο. Ίσως γιατί ο μέσος πορτογάλος εργαζόμενος βλέπει στο πρόσωπο αυτού του επαναστάτη αξιωματικού μια πορεία που ανακόπηκε, ένα μέλλον που χάθηκε.

Από τη στιγμή που ο χρόνος και η περιθωριοποίηση δεν στάθηκαν ικανοί να διαλύσουν το μύθο-Καρβάλιο, τη δουλειά ανέλαβε η αστυνομία. Η σκευωρία που στήθηκε δεν αποσκοπεί μόνο στη φυσική εξουδετέρωσή του μέσω της μακροχρονής φυλάκισής του. Αποσκοπεί ακόμα και στην πολιτική του εξουδετέρωση, αφού τον εμφανίζει ως τρομοκράτη.

Αν ο Οτέλο της άνοιξης των γαρυφάλων ταραίζει τον ύπνο των αρχόντων της Πορτογαλίας, αν γι' αυτό προσπαθούν να τελειώσουν μαζί του στέλνοντάς τον σήμερα στο δικαστήριο και αύριο οριστικά στη φυλακή, για όλους εμάς που δρούσαμε και ζούσαμε με τα μάτια στραμένα στην Πορτογαλία της επανάστασης, ο Οτέλο θα παραμείνει η αδρή εκείνη μορφή που χάραξε τη νιότη μας.

Τα «Τετράδια»

Πολίτες ή αντικείμενα;

Στις «ιστορικές» εκλογές της 2/6/85, κυριάρχησε ένα πολύχρωμο τσίρκο, με πράσινες, μπλε, κόκκινες σημαίες και διάφορα άλλα «διασκεδαστικά». Φεύγοντας άφησε ένα ερώτημα να πλανάται:

Εμείς οι Έλληνες πολίτες είμαστε άνθρωποι ή αντικείμενα; Είμαστε βιολογικές μονάδες με συνείδηση της ύπαρξής τους, με ικανότητα και δυνατότητα κρίσης και επιλογής; Ή μήπως είμαστε αριθμητικές μονάδες, φορείς ψήφων (ψηφοφόροι...), στατιστικές ποσότητες αθροιζόμενες και αφαιρούμενες κατά τα κέφια των ιδιοκτητών μας;

Δεν πρόκειται για φιλολογικό ερώτημα. Η δεύτερη εκδοχή αποτέλεσε τη συνισταμένη των αιτιάσεων των πολιτικών ταγών της αντιπολίτευσης από την επομένη των εκλογών. Με αγαστή σύμπνοια, οι κ.κ. Μητσοτάκης και Φλωράκης ξεπέρασαν όλα τα εμπολιοπολεμικά πλέγματα και συνομολόγησαν σύμφωνο αναγνώρισης ιδιοκτησίας του ΚΚΕ επί των συνειδήσεων και της ψήφου όλων των αριστερής απόκλισης Ελλήνων υπολογιζομένων σε 15% περίπου του εκλογικού σώματος.

Μία και μόνο μικρή διαφωνία σημειώθηκε, χωρίς όμως να σκιάσει την ιστορική αυτή στιγμή. Ο μεν κ. Φλωράκης κατηγόρησε το κυβερνών κόμμα για ληστεία και υφαρπαγή της περιουσίας του, του έχειν του, των ψήφων του, που με κόπους και ιδρώτα μάζευε τόσα χρόνια. Ο δε κ. Μητσοτάκης προτίμησε να μιλήσει για «πριμοδότηση» του ΠΑΣΟΚ από την αριστερά, αφήνοντας να εννοηθεί κάποια εσκεμμένη και ίσως προσυμφωνημένη πράξη μεταφοράς κεφαλαίων, μέσα σε κάποιο περίεργο και λίγο ύποπτο χρηματιστηριακό παιχνίδι.

Εδώ, το σενάριο διακόπτεται και τα πλέον «διστραμμένα μυαλά» τροφοδοτούν τον μικρούλη τους personal computer με τα διαθέσιμα στοιχεία. Και ιδού που προκύπτουν ορισμένα αξιοπερίεργα όσο και ενδιαφέροντα πορίσματα.

Χρησιμοποιώντας ως πεδίο σύγκρισης τα αποτελέσματα των εθνικών βουλευτικών εκλογών των ετών 1981 και 1985, η υποχώρηση του ΚΚΕ είναι της τάξης της μιας εκατοστιαίας μονάδας περίπου. Παράλληλα, το ΚΚΕ εσ. σημειώνει αύξηση μισής εκατοστιαίας μονάδας. Με αυτήν την προσθήκη και λίγη βοήθεια από τον «ληστρικό χειρότερο του παλιού...» εκλογικό νόμο πραγματοποιεί την περιπόθητη είσοδό του στη Βουλή.

Ένα εντυπωσιακό γεγονός στην όλη υπόθεση, αφορά τους πραγματικούς αριθμούς γύρω από τους οποίους παίζεται το δράμα. Το '81 το ΚΚΕ συγκέντρωσε 640.000 ψήφους, το δε '85 630.000. Η πραγματική του απώλεια, λοιπόν, ήταν μόλις 10.000 ψήφοι.

Τώρα, σ' αυτό το σημείο, χωρεί μία σοβαρή ένσταση. Το περιου ο λόγος κόμμα, κατά παράδοση έλκει σημαντικό ποσοστό νέων

σε βουνά, θα πολεμήσουν σε θάλασσες, σε πεδιάδες, σε κάμπους σε πόλεις και σε χωριά. Θα πολεμήσουν με το σώμα, θα πολεμήσουν με την σκέψη, με τα νύχια και με τα δόντια. Θα πολεμήσουν και θα νικήσουν γιατί η νίκη στέφει πάντα με τον κότινό της όσους πολεμούν για το καλό και το δίκαιο, για την δημοκρατία και την ελευθερία. Ίσως αργά, ίσως όμως και πιο νωρίς, η μεγάλη μέρα θα ξημερώσει. Μια γαλάζια αυγή, ο λαμπρός ήλιος της ελευθερίας θα ανατείλλει και πάλι και οι ζεστές του ακτίνες θα ποτίσουν τις ρίζες του πρώτου λουλουδιού που θα ξανανθίζει πάνω στην καμένη γη της έρημης χώρας.

Δημήτρης Ιωάννου

«Τάξη επικρατεί στην Λισσαβόνα»

Αν και η «τάξη» έχει επικρατήσει εδώ και πολλά χρόνια στην Λισσαβόνα, τα αδιέξοδα του παρόντος αναβιώνουν τους φόβους της άρχουσας τάξης που αναφέρονται στα χρόνια της θύελλας και στους πρωταγωνιστές τους.

Αν κάποιος ενσαρκώνει την «άνοιξη των γαρυφάλλων», αναμφίβολα αυτός είναι ο Καρβάλιο. Ίσως γιατί ο μέσος πορτογάλος εργαζόμενος βλέπει στο πρόσωπο αυτού του επαναστάτη αξιωματικού μια πορεία που ανακόπηκε, ένα μέλλον που χάθηκε.

Από τη στιγμή που ο χρόνος και η περιθωριοποίηση δεν στάθηκαν ικανοί να διαλύσουν το μύθο-Καρβάλιο, τη δουλειά ανέλαβε η αστυνομία. Η σκευωρία που στήθηκε δεν αποσκοπεί μόνο στη φυσική εξουδετέρωσή του μέσω της μακροχρονής φυλάκισής του. Αποσκοπεί ακόμα και στην πολιτική του εξουδετέρωση, αφού τον εμφανίζει ως τρομοκράτη.

Αν ο Οτέλο της άνοιξης των γαρυφάλλων ταραξεί τον ύπνο των αρχόντων της Πορτογαλίας, αν γι' αυτό προσπαθούν να τελειώσουν μαζί του στέλνοντάς τον σήμερα στο δικαστήριο και αύριο οριστικά στη φυλακή, για όλους εμάς που δρούσαμε και ζούσαμε με τα μάτια στραμένα στην Πορτογαλία της επανάστασης, ο Οτέλο θα παραμείνει η αδρή εκείνη μορφή που χάραξε τη νιότη μας.

Τα «Τετράδια»

Πολίτες ή αντικείμενα;

Στις «ιστορικές» εκλογές της 2/6/85, κυριάρχησε ένα πολύχρωμο τσίρκο, με πράσινες, μπλε, κόκκινες σημαίες και διάφορα άλλα «διασκεδαστικά». Φεύγοντας άφησε ένα ερώτημα να πλανάται:

Εμείς οι Έλληνες πολίτες είμαστε άνθρωποι ή αντικείμενα; Είμαστε βιολογικές μονάδες με συνείδηση της ύπαρξής τους, με ικανότητα και δυνατότητα κρίσης και επιλογής; Ή μήπως είμαστε αριθμητικές μονάδες, φορείς ψήφων (ψηφοφόροι...), στατιστικές ποσότητες αθροιζόμενες και αφαιρούμενες κατά τα κέφια των ιδιοκτητών μας;

Δεν πρόκειται για φιλολογικό ερώτημα. Η δεύτερη εκδοχή αποτέλεσε τη συνισταμένη των αιτιάσεων των πολιτικών ταγών της αντιπολίτευσης από την επομένη των εκλογών. Με αगाστή σύμπνοια, οι κ.κ. Μητσοτάκης και Φλωράκης ξεπέρασαν όλα τα εμφυλιοπολεμικά πλέγματα και συνομολόγησαν σύμφωνο αναγνώρισης ιδιοκτησίας του ΚΚΕ επί των συνειδήσεων και της ψήφου όλων των αριστερής απόκλισης Ελλήνων υπολογιζομένων σε 15% περίπου του εκλογικού σώματος.

Μία και μόνο μικρή διαφωνία σημειώθηκε, χωρίς όμως να σκιάσει την ιστορική αυτή στιγμή. Ο μεν κ. Φλωράκης κατηγόρησε το κυβερνών κόμμα για ληστεία και υφαρπαγή της περιουσίας του, του έχειν του, των ψήφων του, που με κόπους και ιδρώτα μάζευε τόσα χρόνια. Ο δε κ. Μητσοτάκης προτίμησε να μιλήσει για «πριμοδότηση» του ΠΑΣΟΚ από την αριστερά, αφήνοντας να εννοηθεί κάποια εσκεμμένη και ίσως προσυμφωνημένη πράξη μεταφοράς κεφαλαίων, μέσα σε κάποιο περίεργο και λίγο ύποπτο χρηματιστηριακό παίγνιο.

Εδώ, το σενάριο διακόπτεται και τα πλέον «διστραμμένα μυαλά» τροφοδοτούν τον μικρούλη τους personal computer με τα διαθέσιμα στοιχεία. Και ιδού που προκύπτουν ορισμένα αξιοπερίεργα όσο και ενδιαφέροντα πορίσματα.

Χρησιμοποιώντας ως πεδίο σύγκρισης τα αποτελέσματα των εθνικών βουλευτικών εκλογών των ετών 1981 και 1985, η υποχώρηση του ΚΚΕ είναι της τάξης της μιας εκατοστιαίας μονάδας περίπου. Παράλληλα, το ΚΚΕ εσ. σημειώνει αύξηση μισθής εκατοστιαίας μονάδας. Με αυτήν την προσθήκη και λίγη βοήθεια από τον «ληστρικό χειρότερο του παλιού...» εκλογικό νόμο πραγματοποιεί την περιπόθητη είσοδό του στη Βουλή.

Ένα εντυπωσιακό γεγονός στην όλη υπόθεση, αφορά τους πραγματικούς αριθμούς γύρω από τους οποίους παίζεται το δράμα. Το '81 το ΚΚΕ συγκέντρωσε 640.000 ψήφους, το δε '85 630.000. Η πραγματική του απώλεια, λοιπόν, ήταν μόλις 10.000 ψήφοι.

Τώρα, σ' αυτό το σημείο, χωρεί μία σοβαρή ένσταση. Το περί ου ο λόγος κόμμα, κατά παράδοση έλκει σημαντικό ποσοστό νέων

ψηφοφόρων. Θα έπρεπε λοιπόν να σημειώσει αύξηση σε απόλυτους αριθμούς, έστω και αν παρέμενε στα παλιά του ποσοστά. Άρα δικαιούται να θεωρεί τις απώλειές του μεγαλύτερες από τις προαναφερθείσες. Ακριβώς εδώ, υπεισέρχονται οι συνήθως αγνοούμενες, από τους ομιλούντες για μεταφορά «ψήφων της αριστεράς» παράμετροι.

Δεν πρέπει να λησμονάται κατ' αρχήν, ότι μεγάλο μέρος παραδοσιακών οπαδών του ΚΚΕ ανήκουν στην, ευγενικά καλούμενη, «κατηγορία των υπερηλίκων». Και η φυσική φθορά, το αμείλικτο δρεπάνι του χρόνου, εισπράττει το φόρο του ακόμα και από τους συνεπέστερους κομμουνιστές...

Μια δεύτερη παράμετρος, άμεσα σχετιζόμενη με την πρώτη, εντοπίζεται στην ανατροπή των ισορροπιών που αφορούν τις απώλειες λόγω αποχής. Σε προγενέστερες εκλογικές αναμετρήσεις, η επίδραση του παράγοντα της αποχής στην αριστερά ήταν σχεδόν μηδενική. Το σχετικό ποσοστό, σύμφωνα με κοινή παραδοχή, προερχόταν από οπαδούς των κυβερνώντων ή των μεγάλων αντιπολιτευόμενων κομμάτων. Αντίθετα, στις εκλογές του '85 τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και η Ν.Δ έδειξαν ιδιαίτερη μέριμνα για την κινητοποίηση και την οργανωμένη μετακίνηση των οπαδών τους στους τόπους όπου ψήφιζαν ή και στα εκλογικά τους τμήματα ακόμα.

Έχοντας λοιπόν υπ' όψη και το δημογραφικό στοιχείο που περιγράφεται στην πρώτη παράμετρο, γίνεται αντιληπτό ότι υπήρξε μία μεταβολή στις σταθερές και το ΚΚΕ πλήρωσε για πρώτη φορά τίμημα στο ποσοστό της αποχής. (Όπως είναι γνωστό το ποσοστό παραμένει τόσο μεγάλο για καθαρά τεχνικούς λόγους, εφόσον στους εκλογικούς καταλόγους περιλαμβάνονται ακόμη άτομα με έτος γεννήσεως το 1870).

ΕΡΩΤΗΣΗ: Δεν αναιρούνται οι δύο αυτές παράμετροι από την ήδη αναφερθείσα υπόθεση της προτίμησης των νέων ψηφοφόρων στο ΚΚΕ;

Εδώ λοιπόν είναι το μικρό μυστικό του Κάστρου. Οι φοιτητικές εκλογές κατέδειξαν ότι η επιρροή του Κομμουνιστικού κόμματος στους αποκτώντες την τελευταία περίοδο εκλογικά δικαιώματα, μειώνεται με σταθερούς ρυθμούς. Αν λοιπόν το κόμμα αυτό σημειώνει υποχώρηση στα παραδοσιακά του προπύργια, στη φοιτητική και τη σπουδαστική νεολαία, πρέπει να περιμένει κανείς ακόμα μεγαλύτερες μειώσεις στους υπόλοιπους κοινωνικούς χώρους. Τουλάχιστον κάτι τέτοιο μαρτυρούν οι συχνές αυτοκριτικές της ΚΝΕ για τις «καθυστερήσεις» που εμφανίζει για παράδειγμα ο εργατικός τομέας....

Σαν συμπέρασμα, μπορεί να ειπωθεί ότι οι απώλειες των κομμουνιστών από την φυσική φθορά των υπερηλίκων, ακολουθούν υψηλότερους ρυθμούς, από εκείνους της πρόσκτησης νέων ψηφοφόρων.

Αυτή την πραγματικότητα επιχειρεί να αποκρύψει η ηγεσία

τους, όταν βιάζεται να δηλώσει διά στόματος των κ.κ. Φλωράκη και Ανδρουλάκη ότι «κουρασμένοι και φοβισμένοι ψηφοφόροι του ΚΚΕ, μεγάλης ηλικίας, ψήφισαν ΠΑΣΟΚ επηρεασμένοι από τον μπαμπούλα της επιστροφής της δεξιάς». Για μια ακόμα φορά το ΚΚΕ χάριν της προπαγανδιστικής σκοπιμότητας, προκειμένου δηλαδή να αποκρύψει τη μείωση της επιρροής του στη νεολαία, δεν διστάζει να διασύρει χιλιάδες οπαδών του. Δεν διστάζει να διασύρει κατηγορώντας ως δειλούς και σπασμένους ανθρώπους που ξόδεψαν τη ζωή τους στην υπηρεσία του...

Εκτός από τα παραπάνω όμως, λειτούργησε πιθανότατα και ένας ακόμη παράγοντας, σημαντικός, αλλά μη μετρήσιμος πρακτικά.

Το ΚΚΕ φαινόταν και φαίνεται να αγνοεί μία βασική συνθήκη του πολιτικού παιγνιδιού. Το γεγονός δηλαδή ότι τα 10+3+2 στην αριθμητική σχηματίζουν το 15, στην πολιτική όμως ενίοτε, συνιστούν ένα χλωμό 8. Πιθανότατα διατηρεί τη γνώμη ότι οι ψηφοφόροι είναι αυτό που αποκαλεί «μάζες», διατεταγμένες δηλαδή συγκεντρώσεις ανθρώπων, που άγονται και φέρονται κατά το δοκούν. Ακόμη όμως και οι μάζες αυτές, κάτω από ορισμένες συνθήκες, είναι δυνατόν να αφυπνίζονται, και οι άνθρωποι που τις αποτελούν να ανακαλύπτουν στον εαυτό τους τον πολίτη.

Η ταυτόχρονη εμφάνιση στο μπαλκόνι του κ. Φλωράκη με ένα αμάλγαμα κάθε συνομοταξίας πολιτικών, θα πρέπει να υπήρξε ένα αρκετά ισχυρό σοκ για την παραδοσιακή κομμουνιστική μάζα, ώστε να «απομαζικοποιησει» ένα αριθμό ατόμων και να τους στρέψει σε άλλα κανάλια.

Ιδού τρεις ισχυροί λόγοι για τους οποίους το ΚΚΕ σημείωσε μηδανική αύξηση των ψήφων του, είχε δε και μικρή υποχώρηση, αντίθετα τελείως από τις προσδοκίες τόσο τις δικές του όσο και του κ. Μητσοτάκη.

Γιατί —φυσικά— τέτοιες προσδοκίες υπήρχαν εμφανέστατες. Για τον κ. Μητσοτάκη, το πράγμα ήταν απλό. Είχε δεδομένη την απορρόφηση της ακροδεξιάς από την Ν.Δ. Υπήρχε επίσης υψηλή προσδοκία επιστροφής στην τελευταία, ικανού ποσοστού «οπαδών της» που το '81 είχαν ψηφίσει ΠΑΣΟΚ. Όσο λοιπόν μεγαλύτερο ποσοστό συγκέντρωναν οι κομμουνιστές, τόσο αυξαιναν οι πιθανότητες ανάδειξης του κόμματος του σε πρώτη δύναμη· ακόμα και για την κατάκτηση της αυτοδυναμίας.

Από την άποψη του ΚΚΕ, τα πράγματα έμοιαζαν μονά-ζυγά δικά του. Αν το ΠΑΣΟΚ κέρδιζε την πρώτη θέση χωρίς αυτοδυναμία, θα ήταν δέσμιο του Μεγάλου Αδελφού της αριστεράς, προκειμένου να σχηματίσει κυβέρνηση. Ιδού πεδίων δόξης λαμπρόν.

Αν το ΠΑΣΟΚ έχανε, ακόμη καλύτερα για την «πραγματική αλλαγή». Με πιθανότερη εξέλιξη τη διάλυση των επάρατων σοσιαλδημοκρατών, το ΚΚΕ θα παρέμενε μόνος ισχυρός αντιπολιτευτικός οργανισμός, χωρίς να παρενοχλείται από το «αριστερό άλλοθι της αστικής τάξης». Θα αποκτούσε άλλωστε και τη δυνατότητα

αξιοποίησης εκείνης της ΕΣΠΕ που είχε παλιότερα καλλιεργήσει στο θερμοκήπιο του για αυτή ακριβώς την προοπτική. Την καθιέρωση δηλαδή ενός, δικής του ιδιοκτησίας, υποκατάστατου του σοσιαλιστικού κόμματος, ενός κεντροαριστερού προθάλαμου της κομμουνιστικής αριστεράς.

Η «ιδιοκτησιακή» όμως άποψη δεν έπαιξε τον αναμενόμενο ρόλο. Για τούτο η τόση λύσσα και η τόση ταραχή. Το ΠΑΣΟΚ απεδείχθη ικανότερο στο πολιτικό μάρκετινγκ από τους αντιπάλους του. Κράτησε για τις συγκεντρώσεις τη «γραμμή Κουτσόγιωργα», μια προμετωπίδα που αποτελούσε «στάχτη στα μάτια» και όχι επίκεντρο της προπαγάνδας του. Από την άλλη πλευρά διέγινωσε έγκαιρα τις στάσεις της «πολιτικής αγοράς» και έστρεψε εκεί το κύριο θάρος της πλατειάς διαφημιστικής του καμπάνιας. Είχε άλλωστε προϊστορία σε τέτοιες σωστές διαγνώσεις. Το '77 στην «αγορά» «πουλούσε» ο σοσιαλισμός. «Πούλησε» λοιπόν σοσιαλισμό. Το '81 «πουλούσαν» τα εξωτερικά θέματα. «Πούλησε» λοιπόν εθνική ανεξαρτησία. Το '85, αυτά όλα είναι δευτερεύοντα και στην «αγορά» «πουλάνε» τα στηρίγματα απέναντι στην ανασφάλεια και την σκληρή καθημερινότητα. Πλασσάρισε λοιπόν εγγύηση της ανάκαμψης και της σταθεροποίησης, αναγκάζοντας ταυτόχρονα τους αντιπάλους του να υπόσχονται πλήθος ανατροπών της «καθεστηκίας τάξεως» τόσο στον «οικονομικό όσο και στον πολιτικό τομέα». Τους υποχρέωσε δηλαδή να λειτουργήσουν τελείως «αντιεμπορικά».

Δεν επέδειξε το ΠΑΣΟΚ μεγαλύτερο σεβασμό στην έννοια του πολίτη από την Ν.Δ. και το ΚΚΕ. Απευθύνθηκε όμως στους ανθρώπους σαν σε καταναλωτές που *επιλέγουν* το καλύτερα διαφημιζόμενο προϊόν.

Οι αντίπαλοί τους τους θεώρησαν απλές αριθμητικές μονάδες, αντικείμενα της ιδιοκτησίας τους.

Αυτό έκρινε και τη διαφορά ανάμεσα στον νικητή και τους ηττημένους.

Στέλιος Παπαδόπουλος

Παλιές μελωδίες σε μοντέρνους ρυθμούς

Στην νεφελώδη ιστορία της «πρώτης τρομοκρατικής οργάνωσης που εξαρθρώθηκε», πέρα από τα δεκάδες ερωτήματα που πλανώνται στην ατμόσφαιρα των πολιτικών συζητήσεων ζητώντας απάντηση, δύο πράγματα έγιναν απόλυτα κατανοητά και σαφή. Το πρώ-

το αφορά τις ποικίλες κρατικές υπηρεσίες ασφαλείας και τις διανοητικές ικανότητες των ανθρώπων που τις στελεχώνουν· το τι ακριβώς συμβαίνει, είναι πια απόλυτα αντιληπτό από το πλατύ κοινό και δεν θα μας απασχολήσει εδώ. Το δεύτερο όμως αφορά το κυβερνών κόμμα, το περιώνυμο ΠΑΣΟΚ, το οποίο όπως φαίνεται κάνει μετά από τέσσερα χρόνια αντιστάσεων τα πρώτα του βήματα που θα το οδηγήσουν και αυτό στο κλαμπ των τρομοκρατών (εννοείται των πραγματικών και χωρίς εισαγωγικά τρομοκρατών, δηλαδή των αυτουργών της κρατικής τρομοκρατίας). Σαφές δείγμα ο τρόπος σύλληψης, κράτησης και ανάκρισης όλων των εμπλακέντων στην υπόθεση και ακόμη σαφέστερο, η κατασκευή – δίπλα στον πολυθεσίτη βομβιστή του δημοσίου – δύο «ενόχων» με μια σκευωρία που ανακαλεί στην μνήμη τις αλησμόνητες αλλά και σχετικά ατυχείς παρεμφερείς προσπάθειες της Ν.Δ.

Η κοινή γνώμη φυσικά, συνεπαρμένη από το θέαμα των σκοτεινών μηχανισμών που ήρθαν στην επιφάνεια για να ανακαλύψουν τα ερεβώδη μυστικά τους στους πάντες, δεν φαίνεται να συγκινείται πολύ από τον διασυρμό και την φυλάκιση δύο αθώων που έπρεπε να πλαισιώσουν τον μέχρι πρότινος υφιστάμενο του κ. Τσουρά, ώστε να μπορεί να παρουσιαστεί μια ευπρόσωπη τρομοκρατική οργάνωση τριών τουλάχιστον μελών. Όμως το γεγονός υπάρχει και είναι εξοργιστικό: δύο αθώοι – και ολίγον άσχετοι με το γενικότερο θέμα – βρίσκονται στην φυλακή εξυπηρετώντας κάποιες βρώμικες πολιτικές σκοπιμότητες ενός κόμματος που ψηφίστηκε μάλιστα και ξαναψηφίστηκε πρόσφατα γιατί έπεισε τον κόσμο – μεταξύ των άλλων – πως δεν οργανώνει σκευωρίες και δεν τρομοκρατεί τους πολίτες όπως ο προκάτοχος της εξουσίας.

Η απάντηση των δημοκρατικών πολιτών πρέπει να είναι άμεση αλλά και δυναμική. Πρώτον γιατί οι αθώοι δεν πρέπει να πηγαίνουν φυλακή (και όταν πηγαίνουν πρέπει να ξαναθαίνουν αμέσως και να αποζημιώνονται από το κράτος για την ψυχική ταλαιπωρία και την ηθική φθορά που υπέστησαν). Δεύτερον για να σταματήσει το κόμμα αυτό την πορεία που φαίνεται να αρχίζει και να μην εμπλουτιστεί το κλαμπ των τρομοκρατών με ένα ακόμη μέλος. Αν πάντως παρ' όλ' αυτά η κυβέρνηση θέλει κάποιες επιπλέον τραναχτές επιτυχίες, στον αγώνα για την επιβολή του νόμου, ας διατάξει τον κ. Αλεξάκη να συλλάβει ακόμη ορισμένους πληροφοριοδότες. Είναι η μόνη, ίσως, περίπτωση που η δημοκρατική κοινή γνώμη θα έβλεπε με συμπάθεια τον «αγώνα» της ΚΥΠ εναντίον της τρομοκρατίας».

Δημοσθένης Κατακουζηνός

Για την «απλή αναλογική»

Οι εκθειασμοί της «απλής αναλογικής» ως κορυφαίου και καταλληλότερου για την χώρα εκλογικού συστήματος καθώς και οι αιτιάσεις προς το ΠΑΣΟΚ που δεν την εφάρμοσε στον εκλογικό νόμο, ήταν ένα από τα στοιχεία που δέσποσαν κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Βασικές πηγές του φαινομένου υπήρξαν δύο: πρώτον η ανικανότητα των δημοσιογράφων του «ευρύτερου» αριστερού χώρου για οποιαδήποτε σοβαρή πολιτική ανάλυση, ανικανότητα που τους ανάγκασε να βρουν μια μόνιμη επωδό για να συμπληρώνουν ή να κορυφώνουν την αερολογία (και εν πολλοίς κακοήθη) αδολεσχία τους περί τα κοινά, και δεύτερον ο πολιτικός μακιαβελισμός των δύο κομμάτων της αριστεράς που έχοντας σαν πρώτο αλλά και μοναδικό στόχο τους την με οποιοδήποτε τρόπο ακρίστρωσή τους στους εξουσιαστικούς μηχανισμούς του κράτους, δεν περιορίζονται από κανένα ηθικό φραγμό και από καμία ευαισθησία σχετικά με τους δημοκρατικούς θεσμούς. Έτσι, με την λογική και τον έντιμο προβληματισμό θυσιάσματα στο θωμό παρομοίων σκοπιμοτήτων, φθάσαμε στο σημείο να θεωρείται σαν αυτονόητη η αναγκαιότητα της «απλής αναλογικής».

Φυσικά, στις από τα δύο κομμουνιστικά κόμματα προερχόμενες δημαγωγικές προσπάθειες θα μπορούσε να υπομνήσει κάποιος πως όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στις σοσιαλιστικές χώρες επίσης που αποτελούν πρότυπά τους («Σοβιετική» Ένωση, Πολωνία, Ρουμανία, Β. Κορέα) η «απλή αναλογική» δεν πολυεφαρμόζεται. Αν δε είχαν να αντιτείνουν πως εκεί ισχύουν άλλα κριτήρια, θα μπορούσε επίσης να τους υπομνησθεί ότι και στα κοινοβουλευτικά καθεστώτα του «κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού» η «απλή αναλογική» δεν βρίσκει πρόσφορο έδαφος (με μοναδική εξαίρεση την Ιταλία). Έτσι, το μόνο συμπέρασμα που θα άφηνε μία παρόμοια υποθετική συζήτηση είναι το ότι για τα κόμματα της αριστεράς και της προσαρτημένες δημοσιογραφικές πέννες, η «απλή αναλογική» θεωρείται κατάλληλο εκλογικό σύστημα μόνο για τις χώρες που βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης από το καθεστώς της «κρατικομονοπωλιακής» εκμετάλλευσης στο καθεστώς της «ουσιαστικής» –και όχι «τυπικής»– δημοκρατίας, όπως αυτή συναντάται στον «υπαρκτό σοσιαλισμό». Ίσως μάλιστα εκτός από φευγάλεα εντύπωση αυτό το συμπέρασμα να είναι και συνειδητοποίηση της πραγματικότητας: τα δύο κομμουνιστικά κόμματα δεν είναι υπέρ της «απλής αναλογικής» για λόγους αρχής (δοθέντος ότι οι «αρχές» τους είναι βαθύτατα αντιδημοκρατικές και ολοκληρωτικές), αλλά για άλλους λιγότερο ευγενείς, λόγους: αφ' ενός μεν γιατί έτσι πιστεύουν πως δεν θα χάνουν τους ψηφους που συνηθίζουν αν τους λάβουν άπαξ να τους θεωρούν ιδιοκτησία τους, αφ' ετέρου δε γιατί έτσι θα μπορέσουν να οργανώσουν την βραχυπρόθεσμη

και μακροπρόθεσμη εμπλοκή τους στο παιχνίδι της κρατικής εξουσίας.

Όμως οι πιο πάνω συλλογισμοί, αν και απόλυτα σωστοί, δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν ισχυρό επιχείρημα για την μη υιοθέτηση της «απλής αναλογικής», αν αυτή η τελευταία ήταν πραγματικά το πιο δημοκρατικό και ενδεδειγμένο εκλογικό σύστημα. Μία δημοκρατική κοινωνία δεν μπορεί να ζήσει και να λειτουργήσει έχοντας σαν κριτήριο για τις επολογές της το τι βλάπτει όσους την αντιστρατεύονται και την υπονομεύουν· πρέπει να έχει σαν κριτήριό της εκείνες τις ανθρωπιστικές αρχές που διευρύνουν την δημοκρατία και την ελευθερία έστω ακόμη κι αν δημιουργείται έτσι στο περιθώριο των επιλογών της πρόσφορο έδαφος για την δράση των εχθρών της. Ακόμη λοιπόν και με βάση έναν τέτοιο προβληματισμό το συμπέρασμα είναι πως στην συγκεκριμένη περίπτωση της Ελλάδας και κατά την διάρκεια της τρέχουσας ιστορικής φάσης η υιοθέτηση της «απλής αναλογικής» δεν θα αποτελούσε την βέλτιστη λύση. Αντίθετα μάλλον θα είχε δυσμενείς συνέπειες για τον απλό λόγο πως είναι ένα σύστημα που περισσότερο από κάθε άλλο περικλείει το σπέρμα της πολιτικής κρίσης και συντείνει στην πολιτική αστάθεια (χαρακτηριστικότερο γεγονός είναι ο πολύ χαμηλός μέσος όρος ζωής των μεταπολεμικών ιταλικών κυβερνήσεων). Αλλά ούτε και αυτό –η «δομική πολιτική αστάθεια» δηλαδή– είναι οπωσδήποτε κάτι κακό· αντίθετα θα μπορούσε να αποτελεί και θετική ένδειξη κοινωνικής ζωτικότητας. Με την διαφορά μόνο πως στην ειδική και συγκεκριμένη πραγματικότητα της Ελλάδας, όπου το κράτος κηδεμονεύει την κοινωνία με τον πιο ασφυκτικό τρόπο, κάτι τέτοιο θα ήταν καταστροφικό: η πολιτική αστάθεια θα είχε σαν συνέπεια την κοινωνική παραλυσία, αλλά και αντίθετα: η παραμικρή κοινωνική όξυνση θα επέφερε την πολιτική κρίση. Ας σκεφθεί κανείς πως η νέα κυβέρνηση που προέκυψε το 1981 βρέθηκε στην ανάγκη να αλλάξει έναν τετραψήφιο αριθμό «στελεχών» του δημόσιου τομέα για να μπορεί να εφαρμόσει την πολιτική της. Και αυτό όχι για λόγους «άλωσης του δημοσίου» με σκοτεινά σχέδια όπως την κατηγορήσαν αλλά λόγω του απλού γεγονότος πως αν η ελληνική κρατική μηχανή δεν «αλωθεί» δεν είναι δυνατόν να λειτουργήσει έστω και στοιχειωδώς κατά τρόπο ομόρροπο προς τις κυβερνητικές επιλογές, γιατί πρόκειται για ένα είδος «γραφειοκρατίας» που δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την απρόσωπη και γι' αυτό λειτουργική γραφειοκρατία που περιγράφει το θεμπεριανό ιδεότυπο: ακόμη και η παραμικρή πράξη της πρέπει να είναι απότοκος «εξωθεσμικών» προσωπικών ενεργειών και εντολών. Παράλληλα δε με αυτό το στοιχείο, αν συνυπολογίσει κανείς και το γεγονός πως ο μηχανισμός του κράτους δεν είναι μόνο ατελέσφορος αλλά και υπερτροφικός, τότε μόνο αντιλαμβάνεται το μέγεθος και την ουσία του προβλήματος. Στην περίπτωση της Ελλάδας δηλαδή δεν έχουμε να κάνουμε με

μία κοινωνία όπου η τοπική αυτοδιοίκηση έχει αυτόνομους πόρους και ρυθμίζει τις περισσότερες λειτουργίες στην περιφέρειά της (από τις συγκοινωνίες ως την αστυνόμευση), όπου τα συνδικάτα ασκούν αυτόνομη ταξική πολιτική και ρυθμίζουν την σχέση τους με την εργοδοσία χωρίς κρατική παρέμβαση, όπου οι καταναλωτές είναι οργανωμένοι σε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς και υπερασπίζονται τα συμφέροντά τους χωρίς να χρειάζεται να ζητάνε συνεχώς την επέμβαση του υπουργείου Εμπορίου, όπου η δικαιοσύνη είναι αυτόνομη και δεν δέχεται κρατικές παρεμβάσεις στην λειτουργία της και όπου γενικότερα ο οποιοσδήποτε πειραματισμός επιτρέπεται γιατί η πολιτική και η κοινωνική δημοκρατία στηρίζονται σε γερά θεμέλια. Έχουμε να κάνουμε αντίθετα με μία κοινωνία όπου συμβαίνουν ακριβώς τα ανάποδα και όπου η οποιαδήποτε γενική πολιτική αρρυθμία ή έστω πολιτική εναλλαγή διαχέεται με αστραπιαία ταχύτητα μέχρι το τελευταίο της κύτταρο. Αν δε εξετάσουμε το ζήτημα αντίστροφα, θα δούμε πως πρόκειται επίσης για μία κοινωνία όπου η οποιαδήποτε κυβέρνηση συνεργασίας που θα προέκυπτε από μια εφαρμογή της «απλής αναλογικής» θα κατέρρεε στην πρώτη απεργία των τραπεζοϋπαλλήλων που θα αντιμετώπιζε ή γενικότερα στο πρώτο μικρό πρόβλημα που θα συναντούσε.

Γι' αυτό, αν η «απλή αναλογική» είναι το πιο δημοκρατικό σύστημα (κάτι πάντως που μένει να συζητηθεί πολύ γιατί δεν είναι καθόλου σίγουρο), η εφαρμογή της δεν μπορεί να γίνει «εδώ και τώρα» όπως με χαρακτηριστική ανευθυνότητα υποστηρίζεται από διάφορα δημοσιογραφικά αντηχεία των κομμουνιστικών κομμάτων. Προαπαιτείται η εμβάθυνση και η στερέωση μιας λειτουργούσας θεσμικής δημοκρατίας που θα χειραφετούσε την κοινωνία από το κράτος αποσυνδέοντας την από αυτό κατά τρόπο που οι κραδασμοί του πολιτικού επιπέδου δεν θα μπορούν να έχουν καταστροφικές συνέπειες επάνω της. Όποιος δε, δεν πάσχει από υστερικά σύνδρομα δικτωριανού τύπου ή δεν είναι υπερβολικά πολύ κακοήθης, αντιλαμβάνεται πως η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ κατά την διάρκεια της πρώτης της θητείας, πέρα από οποιεσδήποτε άλλες θετικές ή αρνητικές της πράξεις, έκανε μια έντονη προσπάθεια στο νομοθετικό (και όχι μόνο) επίπεδο για τον κοινωνικό εκδημοκρατισμό και την δημιουργία μιας θεσμικής λειτουργικής δημοκρατίας. Προσπάθεια που φυσικά δεν έχει ολοκληρωθεί και που τα συνολικά αποτελέσματά της θα αργήσουν ακόμη να φανούν. Εκείνο όμως που μπορεί εύκολα να παρατηρήσει κανείς είναι ότι τα κομμουνιστικά κόμματα αυτή την προσπάθεια όχι μόνο δεν την συνέδραμαν αλλά και προσπάθησαν να την υπονομεύσουν με κάθε τρόπο, πράγμα που είναι εντελώς κατανοητό αν λάβει κανείς υπ' όψη του τον πραγματικό τους χαρακτήρα: δεν ενδιαφέρονται για την αυτονόμηση της κοινωνίας αλλά –εντελώς αντίθετα– για την υπαγωγή της και την ολοκληρωτική απορρόφησή της από τον κρατι-

κό μηχανισμό στον οποίο από την άλλη πλευρά προσπαθούν να εισχωρήσουν με κάθε τρόπο. Έτσι το αίτημα της «απλής αναλογικής» δεν είναι στην πραγματικότητα ένας ενδιαμέσος στόχος για περισσότερη δημοκρατία αλλά είναι ένα μέσο που πιστεύουν πως θα τους δώσει την δυνατότητα να κάνουν διάφορα πολιτικά πραξικοπήματα και εκβιασμούς στους εκπρόσωπους της πλειοψηφίας του ελληνικού λαού. Αυτό φαίνεται καθαρά από το γεγονός πως ποτέ δεν παρουσιάζουν θεσμικά αιτήματα εκδημοκρατισμού προερχόμενα από το κοινωνικό επίπεδο, όταν δε ελέγχουν κάποιους κοινωνικούς χώρους τους χρησιμοποιούν απλά σαν μοχλούς πίεσης στην κεντρική πολιτική σκηνή. Παράλληλα όλες τους οι προσπάθειες εμφανίζουν την πραξικοπηματική αντίληψή τους: ζητούν να γίνουν ρυθμιστές των πολιτικών πραγμάτων και ει δυνατόν να εισέλθουν στην κυβέρνηση χωρίς να έχουν τίποτα να πουν για το τι θα κάνουν εκεί, χωρίς να αναγνωρίζουν πως οι τάσεις που εκφράζουν δεν είναι ομόρροπες με τις τάσεις της συντριπτικής πλειοψηφίας του ελληνικού λαού και χωρίς να θεωρούν απαραίτητο να εξηγήσουν γιατί θέλουν να συνταχθούν με μία κυβέρνηση την στιγμή που προσπαθούν να την υπονομεύσουν με όλες τους τις δυνάμεις σε όλα τα μέτωπα, χρησιμοποιώντας τα πιο χυδαία μέσα. Ευτυχώς όμως που σ' αυτή την φάση η αναισχυντία τους, παρ' ότι ξεπέρασε κάθε όριο οδηγώντας τους μέχρι το να γίνουν αυτόκλητοι και εθελοντές υπερασπιστές της δεξιάς, δεν είχε αποτέλεσμα. Ας ελπίσουμε πως δεν θα έχει και στο μέλλον.

Δημήτρης Ιωάννου